

ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

Citizen Politics of People in Phrom Buri Sub District Municipality, Phrom Buri District, Singburi Province

ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ *

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี รวม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกลุ่ม/องค์กร ด้านพื้นที่สาธารณะ ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม และด้านความเป็นพลเมือง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 356 คน โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกลุ่ม/องค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (\bar{X} = 3.70) รองลงมา คือ ด้านความเป็นพลเมือง (\bar{X} = 3.41) ด้านพื้นที่สาธารณะ (\bar{X} = 3.32) และด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม (\bar{X} = 3.31) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การเมืองภาคพลเมือง ประชาชน เทศบาลพรหมบุรี

Abstract

The objective of this research was to study citizen politics of people in Phrom Buri Sub District Municipality, Phrom Buri District, Singburi Province

in 4 issues, as follows: Group and Organization, Public Space, Social Networking, and Citizenship.

This research is a quantitative research. The study samples comprise 356 people in Phrom Buri Sub district Municipality, Phrom Buri District, Singburi Province through simple random sampling. The research instrument was a 5-rating scale questionnaire. The statistics used in analyzing data are frequency, percentage, mean, and Standard Deviation.

The research results revealed as follows: citizen politics of people in Phrom Buri Sub District Municipality, Phrom Buri District, Singburi Province was at a moderate level (\bar{X} = 3.49). Considering each issue found that the issue of Group and Organization had the highest mean (\bar{X} = 3.70), followed by citizenship (\bar{X} = 3.41), Public Space (\bar{X} = 3.32), and Social Networking (\bar{X} = 3.31), respectively.

Keywords: Citizen politics, People, Phrom Buri Sub District Municipality

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเมืองภาคพลเมือง เป็นการใช้อำนาจของพลเมืองในกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมทางการเมืองตามสิทธิของพลเมือง เกิดขึ้นได้ในระดับชุมชนหรือระดับชาติในประชาธิปไตยที่มีมาตั้งแต่ทศวรรษ 2510 ได้พัฒนามาสู่กิจกรรมทางการเมือง สิทธิเสรีภาพ สิ่งแวดล้อม ความรู้ภูมิปัญญา สุขภาพอนามัย สิทธิทางเพศ หรืออาจจะกล่าวโดยรวม คือ พลเมืองได้ใช้อำนาจของตนในกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตจัดการ

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ด้วยการไปหนุนเสริมกับรัฐ บางกิจกรรมอาจจะทำทาบกับอำนาจรัฐ การแสดงออก นี้ในมิติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองที่ส่งผล ต่อการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐใหม่ พลเมือง จึงเป็นตัวกระทำทางการเมืองใหม่ในรัฐพหุนิยมที่เน้น บทบาทของกลุ่มองค์กรทางสังคมในกระบวนการทาง นโยบาย (ณรงค์ บุญสวยขวัญ, 2557)

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องการเมืองภาคพลเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเมืองภาคประชาชนจะช่วยให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในประเด็นผลประโยชน์ของส่วนรวม และช่วย ส่งเสริมให้ประชาชนกลายเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น (Active citizen) มุ่งปกป้องคุ้มครองสิทธิ และมุ่งประโยชน์ สาธารณะ (common good) เป็นสำคัญ ทั้งนี้ ความเป็น พลเมืองจะช่วยยกระดับของการมีส่วนร่วมในกิจการ สาธารณะที่มุ่งให้คุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนรวมดี ยิ่งขึ้น ลักษณะของความเป็นพลเมืองในฐานะปัจเจก บุคคลและการกระทำร่วมกันของกลุ่มคนที่เหมือน ๆ กันก็คือ คุณลักษณะประการแรก การเมืองภาคพลเมือง ที่พินิจพิจารณาไปที่ความเป็นสมาชิกของกลุ่มคน องค์กร ขบวนการทางสังคม คุณลักษณะประการที่สอง การเมืองภาคพลเมืองเน้นที่ความเป็นปัจเจกบุคคล คุณลักษณะที่สาม การเมืองภาคพลเมืองเน้นที่ผู้นำ แกนนำ คุณลักษณะประการที่สี่ ของการเมืองภาค พลเมืองที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเครือข่ายทาง สังคม (ณรงค์ บุญสวยขวัญ, 2557)

เทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ได้มีการสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตย สู่ชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการให้ความรู้และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนา ท้องถิ่นของตนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้ เทศบาลพรหมบุรี ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในหลากหลายด้าน โดยอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่า จะทำอย่างไรเพื่อช่วยให้ประชาชน ที่เข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาท้องถิ่นเกิด จิตสำนึกและเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม สาธารณะประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองของประชาชนอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะการเมือง ภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และตรงประเด็น ซึ่งจะนำมาสู่การวิเคราะห์ เพื่อกำหนดแนวทางการกำหนดกิจกรรมเพื่อยกระดับ ความเป็นพลเมืองตามแนวทางของความเป็นการเมือง ภาคพลเมืองของประชาชนได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของ ประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องการเมืองภาคพลเมืองได้ถูกบรรจุ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หลายมาตรา โดยเฉพาะการกล่าวถึงเรื่องสิทธิ ของประชาชนในการเข้าร่วมเพื่อใช้ออกเสียงในการผลักดัน เรื่องต่าง ๆ ทั้งในการแก้ไขและพัฒนาตามระบบ ประชาธิปไตย เช่น มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตาม แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 281 ภายใต้บังคับมาตรา 1 รัฐจะต้องให้ความสำคัญ อิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการ ปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนใน ท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น หน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ มาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ประชาชนมีส่วนร่วม ดังกล่าวได้ด้วย เป็นต้น

แนวคิดการเมืองภาคพลเมือง

Mathews (1999 อ้างถึงใน ณรงค์ บุญสวยขวัญ, 2552: 11-12) ได้ให้ความหมายของการเมืองภาค พลเมืองในบริบทของประชาสังคมไว้ 2 ประเด็น คือ การเมืองในที่นี้เป็นการจัดการทางสังคมที่มีบุคคล (พลเมือง) กระทำการร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่มี ผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสังคม และสำหรับ พลเมือง หมายถึง บุคคลที่ประกอบกันขึ้นเป็นสาธารณชน เพื่อร่วมปฏิบัติกิจการส่วนรวม ดังนั้น การเมืองภาค

พลเมืองตามแนวคิดนี้จึงมิได้ปฏิเสธการเมืองแบบดั้งเดิม หรือการเมืองในระบบตัวแทน แต่เป็นการเพิ่มกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาให้การเมืองแบบดั้งเดิมนั้นเอง

ประเวศ วะสี (2551: 12) กล่าวว่า การเมืองภาคพลเมือง หมายถึง การที่พลเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การวางแผน และขับเคลื่อนการพัฒนาและการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยทุกระดับ ทั้งนี้ เป็นการให้นิยามในบริบทของการฟื้นฟูสังคมไทยภายหลังจากการเผชิญวิกฤติรุนแรงในช่วงทศวรรษ 2540

อรุณจักร สัตยานุรักษ์ (2551) ได้ให้ความหมายโดยสรุปว่า การเมืองภาคประชาชน เป็นการเสริมพลังจากภาคสังคม โดยยึดใน 3 หลักการ คือ

1. ยึดในศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ซึ่งทุกคนมีความเท่าเทียมกัน

2. มีความเป็นอิสระโดยสัมพันธ์จากรัฐและทุน หมายถึง การเคลื่อนไหวโดยไม่ได้นารัฐบาลหรือทุนมาเป็นตัวตั้ง

3. การเคารพทางเอกภาพทางศีลธรรมระหว่างเป้าหมายและวิธีการ นั่นคือการดำเนินการต้องสอดคล้องกันระหว่างเป้าหมายที่มีศักดิ์ศรีและทิศทางของการดำเนินการที่เป็นอิสระ

ดังนั้น การเมืองภาคพลเมือง จึงเป็นเรื่อง สิทธิของประชาชนในการเข้าร่วมเพื่อใช้ออกเสียงในการผลักดันเรื่องต่าง ๆ ทั้งในการแก้ไขและพัฒนาตามระบบประชาธิปไตย โดยรัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การวางแผน และขับเคลื่อนการพัฒนาและการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยทุกระดับได้ด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ในเขตเทศบาลตำบลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 3,244 คน (เทศบาลพรหมบุรี, 2562)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีคำนวณจากสูตรของ ยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% หรือค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับ (Precision) ร้อยละ 5 (0.05) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 356 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

2. เวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2562 ถึงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2562 เป็นระยะเวลา 4 เดือน

3. สถานที่เก็บข้อมูล

สถานที่เก็บข้อมูล คือ พื้นที่เทศบาลตำบลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบ่งเป็น 2 ส่วน มีรายละเอียดดังนี้ คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ และข้อคำถามแบบเปิด

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มี 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 114) แบ่งเป็น 6 ด้านรวม 20 ข้อ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลให้กับเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

2.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

2.3 ตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการศึกษาทางสังคมศาสตร์ โดยดำเนินการดังนี้

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ (%)

3.2 วิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแจกแจงหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive method) เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลที่เก็บมาได้ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน การแจกแจง หรืออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูล หรือตัวแปร สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 236 คน คิดเป็นร้อยละ 66.3 มีอายุระหว่าง 26-30 ปี จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 39.6 ซึ่งเป็นตัวแทนอาสาสมัครของส่วนราชการ จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 39.30 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 40.40 และมีรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 59.00

ตาราง 1 ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี โดยรวม

คุณลักษณะความเป็นเมืองภาคพลเมือง	ระดับคุณลักษณะ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ด้านความเป็นพลเมือง	3.41	0.50	ปานกลาง
2. ด้านกลุ่ม/องค์กร	3.70	0.60	มาก
3. ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม	3.31	0.71	ปานกลาง
4. ด้านพื้นที่สาธารณะ	3.32	0.61	ปานกลาง
รวม	3.49	0.42	ปานกลาง

จากตาราง 1 พบว่า ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกลุ่ม/องค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.70$) รองลงมา คือ ด้านความเป็นพลเมือง ($\bar{X} = 3.41$) ด้านพื้นที่สาธารณะ ($\bar{X} = 3.32$) และด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม ($\bar{X} = 3.31$) ตามลำดับ

ตาราง 2 ด้านความเป็นพลเมือง

ด้านความเป็นพลเมือง	ระดับคุณลักษณะ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การช่วยหาเสียง ประชุมสภา เลือกตั้ง เป็นต้น	2.29	0.95	น้อย
2. ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของเทศบาลพรหมบุรี เช่น การปลูกต้นไม้ การปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นต้น	3.87	1.30	มาก
3. ประชาชนมักเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลพรหมบุรี เช่น การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดกิจกรรม เป็นต้น	3.79	1.35	มาก
4. เทศบาลพรหมบุรี ได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาแก่ชุมชนทุกเรื่อง	3.69	1.32	มาก
5. ประชาชนเห็นว่า ประชาชนต้องช่วยเหลือตนเองก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากเทศบาล ฯ	3.43	1.41	ปานกลาง
รวม	3.41	0.49	ปานกลาง

จากตาราง 2 พบว่า ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ด้านความเป็นพลเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของเทศบาลฯ เช่น การปลูกต้นไม้ การปรับปรุง ภูมิทัศน์ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.87$) รองลงมาคือ ประชาชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมการพัฒนาของ เทศบาลพรหมบุรี เช่น การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดกิจกรรม เป็นต้น ($\bar{X} = 3.79$) เทศบาลพรหมบุรี ได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาแก่ชุมชนทุกเรื่อง ($\bar{X} = 3.69$) ประชาชนต้องช่วยเหลือตนเองก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากเทศบาลฯ ($\bar{X} = 3.43$) และประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การช่วยหาเสียง ประชุมสภา เลือกตั้ง เป็นต้น ($\bar{X} = 2.29$) ตามลำดับ

ตาราง 3 ด้านกลุ่ม/องค์กร

ด้านกลุ่ม/องค์กร	ระดับคุณลักษณะ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. กลุ่ม/องค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มพัฒนาอาชีพ อสม. มีความต้องการที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในทิศทางเดียวกัน	3.79	1.14	มาก
2. เทศบาลพรหมบุรี สนับสนุนให้กลุ่ม/องค์กรมีการติดต่อสื่อสารเพื่อรวมตัวเป็นประจำ	3.48	1.34	ปานกลาง
3. ผู้นำของกลุ่ม/องค์กรมีอิทธิพลต่อการขอรับการสนับสนุนกิจกรรมจากเทศบาลพรหมบุรี	4.17	1.07	มาก
4. กลุ่ม/องค์กร มักขอรับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากเทศบาลพรหมบุรี เพื่อดำเนินกิจกรรมอยู่เสมอ	3.53	1.31	มาก
5. ประชาชนเห็นว่า เทศบาลพรหมบุรีให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่ม/องค์กรให้เข้มแข็ง	3.49	1.30	ปานกลาง
รวม	3.69	0.59	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ด้านกลุ่ม/องค์กร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้นำของกลุ่ม/องค์กรมีอิทธิพลต่อการขอรับการสนับสนุนกิจกรรมจากเทศบาลพรหมบุรี ($\bar{X} = 3.53$) รองลงมาคือ กลุ่ม/องค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มพัฒนาอาชีพ อสม. มีความต้องการที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในทิศทางเดียวกัน ($\bar{X} = 3.79$) กลุ่ม/องค์กรมักขอรับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากเทศบาลพรหมบุรี เพื่อดำเนินกิจกรรมอยู่เสมอ ($\bar{X} = 3.53$) เทศบาลพรหมบุรี ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่ม/องค์กรให้เข้มแข็ง ($\bar{X} = 3.48$) และเทศบาลพรหมบุรี สนับสนุนให้กลุ่ม/องค์กรมีการติดต่อสื่อสารเพื่อรวมตัวเป็นประจำ ($\bar{X} = 3.49$) ตามลำดับ

ตาราง 4 ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม

ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม	ระดับคุณลักษณะ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ชุมชนมีการรวมตัวกันของกลุ่ม/องค์กรเป็นเครือข่ายเพื่อทำงานร่วมกัน	3.51	1.34	มาก
2. เทศบาลพรหมบุรี ให้การสนับสนุนแก่เครือข่ายที่มีการติดต่อสื่อสารเพื่อร่วมกันทำงาน	3.35	1.33	ปานกลาง
3. ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น ๆ เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน	3.69	1.35	มาก
4. ภายในเครือข่ายของหมู่บ้าน/ตำบลมีเรื่องที่เป็นเงื่อนไขในการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ	2.92	1.35	ปานกลาง
5. ภายในเครือข่ายของหมู่บ้าน/ตำบล มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เสมอ	3.07	1.41	ปานกลาง
รวม	3.31	0.71	ปานกลาง

จากตาราง 4 พบว่า ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม

กับกลุ่มอื่น ๆ เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.69$) รองลงมา คือ ชุมชนมีการรวมตัวกันของกลุ่ม/องค์กรเป็นเครือข่าย เพื่อทำงานร่วมกัน ($\bar{X} = 3.51$) เทศบาลพรหมบุรี ให้การสนับสนุนแก่เครือข่ายที่มีการติดต่อสื่อสารเพื่อร่วมกันทำงาน ($\bar{X} = 3.35$) ภายในเครือข่ายของของหมู่บ้าน/ตำบล มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เสมอ ($\bar{X} = 3.07$) และภายในเครือข่ายของหมู่บ้าน/ตำบลมีเรื่องที่เป็นเงื่อนไขในการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 2.92$) ตามลำดับ

ตาราง 5 ด้านพื้นที่สาธารณะ

ด้านพื้นที่สาธารณะ	ระดับคุณลักษณะ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ในปัจจุบันประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยง่าย เช่น เฟสบุค อินสตาแกรม เว็บไซต์ เป็นต้น	3.29	1.41	ปานกลาง
2. ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงพื้นที่สาธารณะดังกล่าวได้โดยง่าย	3.40	1.39	ปานกลาง
3. เทศบาลพรหมบุรี เปิดให้มีการติดต่อสื่อสารได้โดยสะดวกในพื้นที่สาธารณะ	3.12	1.41	ปานกลาง
4. เทศบาลพรหมบุรี สนับสนุนให้มีกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะอย่างสม่ำเสมอ เช่น แข่งกีฬา จัดการแสดงดนตรี จัดการประกวด เป็นต้น	3.69	1.38	ปานกลาง
5. ประชาชนได้รับประโยชน์จากการเปิดพื้นที่สาธารณะของเทศบาลพรหมบุรี	3.10	1.34	ปานกลาง
รวม	3.32	0.61	ปานกลาง

จากตาราง 5 พบว่า ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ด้านพื้นที่สาธารณะ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เทศบาลพรหมบุรี เปิดให้มีการติดต่อสื่อสารได้โดยสะดวกในพื้นที่สาธารณะ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} =$

3.69) รองลงมา คือ เทศบาลพรหมบุรี สนับสนุนให้มีกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะอย่างสม่ำเสมอ เช่น แข่งกีฬา จัดการแสดงดนตรี จัดการประกวด เป็นต้น ($\bar{X} = 3.40$) ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยง่าย เช่น เฟสบุค อินสตาแกรม เว็บไซต์ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.29$) ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงพื้นที่สาธารณะดังกล่าวได้โดยง่าย ($\bar{X} = 3.12$) และ ประชาชนได้รับประโยชน์จากการเปิดพื้นที่สาธารณะของเทศบาลพรหมบุรี ($\bar{X} = 3.10$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัย มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกลุ่ม/องค์กร อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านความเป็นพลเมือง ด้านพื้นที่สาธารณะ และด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

1.1 ด้านกลุ่ม/องค์กร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า ผู้นำของกลุ่ม/องค์กรมีอิทธิพลต่อการขอรับการสนับสนุนกิจกรรมจาก เทศบาลพรหมบุรี กลุ่ม/องค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มพัฒนาอาชีพ อสม. มีความต้องการที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในทิศทางเดียวกัน กลุ่ม/องค์กรมักขอรับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากเทศบาลพรหมบุรี เพื่อดำเนินกิจกรรมอยู่เสมอ โดยเทศบาลพรหมบุรี ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่ม/องค์กรให้เข้มแข็ง และเทศบาลพรหมบุรี สนับสนุนให้กลุ่ม/องค์กรมีการติดต่อสื่อสารเพื่อรวมตัวเป็นประจำ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นันทิยา หุตานวัตร และ ณรงค์ หุตานวัตร (2547) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่จะทำให้มีพลังและมีอำนาจต่อรองเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อประชาชนต้องการให้หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติหันมาสนใจความต้องการของประชาชน และผลวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กฤษณ์ ศรีอินทร์สุทธิ (2554) ที่ศึกษาการเมืองภาคพลเมืองกับคุณภาพการ

จัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี พบว่า กลุ่ม/องค์กรในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดกว่าทุก ๆ ด้านเช่นกัน

1.2 ด้านความเป็นพลเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของเทศบาลฯ เช่น การปลูกต้นไม้ การปรับปรุง ภูมิทัศน์ เป็นต้น อีกทั้งประชาชนยังเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลพรหมบุรี เช่น การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดกิจกรรม เป็นต้น โดยเทศบาลพรหมบุรี ได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาแก่ชุมชนทุกเรื่อง อยู่ในระดับมาก ประชาชนต้องช่วยเหลือตนเองก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากเทศบาลฯ และประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การช่วยหาเสียง ประชุมสภา เลือกตั้ง เป็นต้น อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนุวัฒน์ อายุเคน (2554) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า ในด้านความเป็นพลเมืองนั้น อบต. มักเข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนทุกเรื่องเช่นกัน ซึ่งมีผลดีตรงที่ความเดือดร้อนของประชาชนได้รับการแก้ไขอย่างตรงประเด็น สำหรับผลเสียคือ อาจทำให้ประชาชนรอคอยความช่วยเหลือจาก อบต. เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่คิดพึ่งพาตนเองก่อน

1.3 ด้านพื้นที่สาธารณะ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ซึ่งพบว่า เทศบาลพรหมบุรี เปิดให้มีการติดต่อ สื่อสารได้โดยสะดวกในพื้นที่สาธารณะ โดยสนับสนุนให้มีการกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะอย่างสม่ำเสมอ เช่น แข่งกีฬา จัดการแสดงดนตรี จัดการประกวด เป็นต้น ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยง่าย เช่น เฟสบุ๊ค อินทราแกรม เว็บไซต์ของ เป็นต้น ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงพื้นที่สาธารณะดังกล่าวได้โดยง่าย และประชาชนได้รับประโยชน์จากการเปิดพื้นที่สาธารณะของเทศบาลพรหมบุรี ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ณรงค์ บุญสวยขวัญ (2552) ที่ศึกษาการเมืองภาคพลเมือง: บทวิเคราะห์แนวคิดและปฏิบัติการท้าทายอำนาจการเมืองในระบบตัวแทน ที่ได้กล่าวถึงพื้นที่สาธารณะว่า เป็นการสร้างพื้นที่เพื่อ

โอกาสหรือได้แสดงออกกิจกรรมทางการเมือง หรือเป็นพื้นที่ที่สามารถแสดงออกถึงอำนาจของสมาชิกอย่างเต็มความปรารถนา และแสดงออกถึงความเป็นตัวตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคมการเมือง หรือการสร้างกิจกรรม โดยเห็นว่า พื้นที่สาธารณะเป็นช่องทางสำคัญในการแสดงความคิดเห็นหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของพลเมือง กลุ่ม/องค์กร และเครือข่ายทางสังคมเพื่อเคลื่อนไหวให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กฤษณ์ ศรีอินทร์สุทธิ (2554) ที่ศึกษาการเมืองภาคพลเมืองกับคุณภาพการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี พบว่า อบต. ได้สนับสนุนให้มีพื้นที่สาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้พื้นที่สาธารณะดังกล่าว โดยเฉพาะเว็บไซต์ เป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารกับประชาชนเพื่อช่วยให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ชัดเจน และตรงประเด็นกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

1.4 ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น ๆ เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน มีการรวมตัวกันของกลุ่ม/องค์กรเป็นเครือข่ายเพื่อทำงานร่วมกัน อีกทั้งเทศบาลพรหมบุรี ยังให้การสนับสนุนแก่เครือข่ายที่มีการติดต่อสื่อสาร เพื่อร่วมกันทำงาน ภายในเครือข่ายของของหมู่บ้าน/ตำบล มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เสมอ และภายในเครือข่ายของหมู่บ้าน/ตำบลมีเรื่องที่เป็นเงื่อนไขในการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Agranoff (2006) ที่ได้กล่าวถึงเครือข่ายว่า เครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการสร้างความร่วมมือ เนื่องจากการเปิดโอกาสให้องค์กรต่าง ๆ ได้หันมาดำเนินงานร่วมกัน ตลอดจนแบ่งปันทรัพยากร สร้างความรู้ในด้านต่าง ๆ และค้นพบแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ที่กล่าวว่า ความต่อเนื่องของกิจกรรมในเครือข่ายถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เครือข่ายเกิดการพัฒนาและขยายตัวในการดำเนินกิจกรรมจนกระทั่งประสบผลสำเร็จ และสอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญพิสุทธิ์ ไชยกาญจน์ (2558) ปรัชญาบทความเรื่อง คลื่นประชาธิปไตย 3

ช่วง โดยฮันดิงตัน กับมิติพัฒนาการทางการเมืองในระบอบการปกครองประชาธิปไตยสลบเส้นทางการระบบการเมืองในไทย ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทางการเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทยต่างมีความคล้ายกันโดยจะมีความเกี่ยวพันในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มุ่งประสงค์ตอบสนองความต้องการของประชาชน แนวคิดของ Huntington มุ่งศึกษารูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม เจกเช่น ยุโรป และอเมริกา ทั้งนี้ ไม่ได้ศึกษาถึงความแตกต่างในวัฒนธรรมทางสังคมและการเมืองในแต่ละประเทศทั่วโลก อย่างไรก็ตามยังมีความสอดคล้องของแนวคิดประชาธิปไตยที่กล่าวถึงคลื่นประชาธิปไตยและมีการยอมรับในความทันสมัยทางการเมือง(Political Modernization) ว่า สหรัฐอเมริกามีความทันสมัยสูงสุดรองลงมาคือสหภาพโซเวียต ตามมาด้วยสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นประกอบด้วยตัวแปรผันสามอย่าง คือ 1) ความมีเหตุผลของอำนาจ (Rationalization of Authority) 2) ความแตกต่างและความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง (Differentiation and Specialization) ของโครงสร้างของระบบการเมือง และ 3) การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. ด้านกลุ่ม/องค์กร เทศบาลพรหมบุรี ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่ม/องค์กรให้เข้มแข็ง โดยให้กลุ่ม/องค์กรมีการติดต่อสื่อสารเพื่อรวมตัวเป็นประจำ
2. ด้านความเป็นพลเมือง ควรสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การช่วยหาเสียง ประชุมสภา เลือกตั้ง เป็นต้น
3. ด้านพื้นที่สาธารณะ เทศบาลพรหมบุรี ควรมีการเปิดพื้นที่สาธารณะ ให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากขึ้น เพื่อประชาชนมีโอกาสเข้าถึงพื้นที่สาธารณะดังกล่าวได้โดยง่าย
4. ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม ควรสนับสนุนกิจกรรมภายในเครือข่ายของหมู่บ้าน/ตำบลมีเรื่องที่เป็นเงื่อนไขในการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่าง

สม่ำเสมอ และมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาคุณลักษณะความเป็นการเมืองภาคพลเมือง ในเชิงคุณภาพ โดยเปรียบกับหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะความเป็นการเมืองภาคพลเมือง อยู่ในระดับยอดเยี่ยมของประเทศ
2. ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาตัวชี้วัดในการสร้างคุณลักษณะความเป็นการเมืองภาคพลเมือง ที่ช่วยให้มีประสิทธิภาพการดำเนินงานที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ ศรีอินทร์สุทธิ. (2554). การเมืองภาคพลเมืองกับคุณภาพการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปีขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเด็ย.
- ณรงค์ บุญสวยขวัญ. (2552). การเมืองภาคพลเมือง: บทวิเคราะห์แนวคิดและปฏิบัติการทำทนายอำนาจการเมืองในระบบตัวแทน. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทิยา หุตานวัตร และณรงค์ หุตานวัตร. (2547). การพัฒนาองค์กรชุมชน. กรุงเทพฯ: เกล็ดไทย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประเวศ วะสี. (2551). การฟื้นฟูบูรณะประเทศหลังวิกฤตการณ์รุนแรง. ใน หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ. ฉบับวันที่ 23 เมษายน 2551.
- เพ็ญพิสุทธิ์ ไชยกาญจน์. (2558, มกราคม-มิถุนายน). คลื่นประชาธิปไตย 3 ช่วง โดยฮันดิงตันกับมิติพัฒนาการทางการเมืองในระบอบการปกครองประชาธิปไตยสลบเส้นทางการระบบการเมืองในไทย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ. 4(1): 1-8.

ณรงค์ บุญสวยขวัญ. (2557). การเมืองภาคพลเมือง: ทบทวนวรรณกรรมเพื่อสร้างตัวชี้วัดหรือตัวบ่งบอกการเมืองของพลเมือง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*. 05(1): 80-110.

อนุวัฒน์ อายุกะเน. (2554). การพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: ภัณฑิลาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2551). คอลัมน์โต้กระแส. ใน *หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ*. ฉบับวันที่ 12 ธันวาคม 2551.

Agranoff, Robert. (2006, December). Inside Collaborative Networks: Ten Lessons for Public Managers [Special issues]. *Public Administrative Review*. 66(6): 56-65.

Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row Publication.